

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор Інституту держави і права
імені В.М. Корецького Національної
академії наук України
академік НАПрН України

Скрипнюк О.В.
«24» лютого 2026 р.

ВИСНОВОК

Інституту держави і права імені В.М. Корецького Національної академії наук України про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Нурищенка Романа Сергійовича на тему: «Генеza альтернативного вирішення спорів у приватному праві в Україні (XIX ст. – 2004 р.)» на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

ВИТЯГ

з протоколу № 2 засідання фахового семінару відділу цивільно-правових наук та відділу історії держави і права України від 23 лютого 2026 р.

Присутні:

Головуючий на засіданні – пров.н.с., д.ю.н., ст.н.с. Тимченко Г.П.; ст.н.с., к.ю.н., ст.н.с. Венецька М.В.; ст.н.с., к.ю.н., доц. Трунова Г.А.; пров.н.с., д.ю.н., проф. Коросд С.О. (рецензент); академік НАПрН, д.ю.н., проф. Скрипнюк О.В.; ст.н.с., к.ю.н., доц. Музика І.В. (рецензент); член-кореспондент НАПрН, д.ю.н., проф. Ярмиш О.Н.; аспірант Нурищенко Р.С.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження аспіранта **Нурищенка Романа Сергійовича** на тему: **«Генеza альтернативного вирішення спорів у приватному праві в Україні (XIX ст. – 2004 р.)»**, підготовленого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» щодо його рекомендації для захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Науковий керівник – директор Інституту держави і права імені В.М. Корецького Національної академії наук України, академік НАПрН, доктор юридичних наук, професор Скрипнюк О.В.

Слухали:

Доповідь аспіранта Нурищенка Р.С., який представив наукові результати дисертаційного дослідження на тему: «Гене́за альтернативного вирішення спорів у приватному праві в Україні (XIX ст. – 2004 р.)», підготовленого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Свій виступ доповідач розпочав з обґрунтування актуальності обраної теми та визначення мети роботи.

Сучасна модель демократичної держави передбачає забезпечення, захист та охорону прав і свобод людини і громадянина. Як у минулому, так і сьогодні державні формування на теренах України мали на меті створення ефективного правового механізму вирішення приватних спорів. Натомість правова конструкція «ефективний механізм вирішення спорів», зміст якої розкривається, зокрема, через застосування таких основних принципів як верховенство права, законність, рівність, незалежність тощо в судовій та позасудовій (альтернативній) системі врегулювання спорів, в приватному праві України (XIX ст. – 2004 р) мала різний правовий зміст та мету. Відтак подібні норми до ст. 55 чинної Конституції України, за якими кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань, не завжди існували в праві України. Нині, зокрема, в межах ст.ст. 19, 55, 124 Конституції України, держава гарантує здійснення правосуддя, а також законодавчо впроваджує різні альтернативні форми вирішення спорів.

Законодавство України не розкриває зміст правової категорії «альтернативне вирішення спору». В юриспруденції України цей термін не є загальноприйнятим, а серед науковців відсутнє узагальнююче його поняття. Вченими використовуються різні терміни, як синоніми: «альтернативні способи вирішення спорів» (М.С. Долинська, А.В. Прилуцька, О.М. Спектор, О.С. Ткачук, Ю.О. Фідря), «альтернативні форми вирішення спорів» (О.Г. Ярема, О.О. Кармаза, Д.А. Позов, Т.В. Федоренко), «альтернативні процедури вирішення спорів» (О.Ю. Дрозд, З.В. Яремак), «альтернативне вирішення цивільно-правових спорів» (Н.Ю. Голубєва, С.Р. Сулейманова, І.О. Бут, О.О. Полуніна), «альтернативні методи вирішення спорів» (О. Настіна) тощо. Однак дослідники єдині в тому, що у разі порушення, невизнання або оспорування прав, свобод чи законних інтересів особа має право звернутися до суду (ст. 4 Цивільного процесуального кодексу України, ст. 16 Цивільного кодексу України) або використати інші правові механізми вирішення спорів, як от: третейський суд, медіація, арбітраж, арбітраж-медіація тощо.

Юриспруденція має багато наукових праць, присвячених історії судочинства України, а також становленню та розвитку сучасного судочинства в Україні, орієнтованого на європейське законодавство. Такі вчені, наприклад, як С.С. Бичкова, В.І. Бобрик, М.Ю. Бурдін, С.В. Васильєв, Ж.В. Васильєва-Шаламова, О.В. Гаран, О.В. Гетманцев, Ю.В. Гоцуляк, Н.Ю. Голубєва, О.О. Грабовська, К.В. Гусаров, О.С. Захарова, Н.В. Єфремова,

І.О. Ізарова, М.І. Козюбра, С.О. Короед, О.С. Кочина, В.А. Кройтор, О.С. Лотюк, О.В. Мартинюк, І.В. Назаров, В.Є. Прущак, О.М. Посунько, Д.М. Сібільов, О.В. Сокальська, Г.П. Тимченко, С.Я. Фурса, О.З. Хотинська-Нор, М.Й. Штефан та ін. присвятили свої наукові праці теорії процесу, розвитку та вдосконаленню судової системи України тощо. Питання ж розвитку та удосконалення альтернативних (позасудових) форм вирішення спорів у сучасній Україні вивчали такі вчені як Н.С. Бутрин-Бока, Л.І. Галупова, С.Т. Йосипенко, К.Л. Карашук, О.О. Кармаза, О.П. Кірдан, Д.В. Кушерець, Н.М. Крестовська, Л.В. Логущ, Н.А. Мазаракі, Д.А. Позов, Ю.Д. Притика, А.В. Прилуцька, Л.Д. Романадзе, О.П. Рудницька, О.М. Спектор, Т.В. Федоренко та інші.

Разом з тим в українській юридичній науці не надано значної уваги питанням формування, функціонування, еволюції та впливу існуючих раніше альтернативних форм вирішення спорів на сучасне суспільство, особливо в умовах дії в Україні воєнного стану, наявності тимчасово окупованих територій України та враховуючи євроінтеграційні процеси тощо. Крім того проблема завантаженості суддів в Україні спонукає до дослідження генези альтернативного механізму вирішення спорів на теренах України. Відтак в роботі охоплено аналіз альтернативних форм вирішення спорів у приватному праві в Австрійській, Австро-Угорській, російській імперіях, УНР, ЗНУР, УСРР/УРСР та сучасній Україні.

Мета роботи полягає у формуванні на основі широкого кола джерел, в тому числі архівно-документальних матеріалів, концептуального розуміння засад створення, спрямованості та динаміки розвитку альтернативних форм вирішення спорів протягом існування різних державних утворень на території України та в сучасній Україні до прийняття чинного законодавства у сфері приватного права (XIX ст. – 2004 р.).

Для досягнення поставленої мети було визначено такі завдання дослідження:

- узагальнити наукові здобутки стосовно генези альтернативного вирішення спорів у приватному праві в Україні (XIX ст. – 2004 р.);

- обґрунтувати методологію дослідження генези альтернативного вирішення спорів у приватному праві в Україні (XIX ст. – 2004 р.);

- розкрити зміст поняття «альтернативні форми вирішення спорів у приватному праві»;

- проаналізувати правові засади створення, функціонування альтернативних форм вирішення спорів у приватному праві в Австрійській імперії;

- проаналізувати правові засади створення, функціонування альтернативних форм вирішення спорів у приватному праві в Австро-Угорській імперії;

- проаналізувати правові засади створення, функціонування альтернативних форм вирішення спорів у приватному праві в російській імперії;

- проаналізувати правові засади створення, функціонування альтернативних форм вирішення спорів у приватному праві в 1917–1921 рр.;
- проаналізувати правові засади створення, функціонування альтернативних форм вирішення спорів у приватному праві в УСРР/УРСР та визначити вплив радянської окупації на альтернативні форми вирішення спорів в Україні;
- проаналізувати правові засади створення, функціонування альтернативних форм вирішення спорів у приватному праві сучасної України (1991 – 2004 рр.);
- визначити динаміку змін та розвиток альтернативних форм вирішення спорів протягом ХІХ ст. – 2004 р.;
- дослідити зарубіжний вплив на формування альтернативних форм вирішення спорів в Україні.

Доповідач також ознайомив присутніх із структурою дисертації, виклав її об'єкт та предмет, методи, що були використані у процесі дослідження, охарактеризував основні положення, які відображають наукову новизну дослідження і виносяться на захист, висвітлив концептуальні положення дисертаційного дослідження, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, розкрив зміст висновків. Він також повідомив про результати апробації основних положень та сформульованих у дисертації рекомендацій.

Після закінчення презентації Р.С. Нурищенка відбулося обговорення результатів дисертаційного дослідження та були поставлені такі запитання.

Ст.н.с., к.ю.н., ст.н.с. **Венецька М.В.**: пане Романе, чому назва теми обмежена 2004 роком, якщо в дисертації також аналізуються питання COVID-19 та медіації, які виходять за ці хронологічні межі?

Нурищенко Р.С., здобувач: Дякую за запитання. Назва теми обмежена 2004 роком, оскільки саме цей період визначено як основну хронологічну межу дослідження, у межах якої аналізується становлення та розвиток альтернативних вирішень спорів, та яка пов'язана із прийняттям нової редакції Цивільного кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України. Водночас звернення в дисертації до питань COVID-19 та Закону України «Про медіацію» має допоміжний характер і використовується не для розширення предметних чи часових меж роботи, а для ілюстрації подальшої еволюції досліджуваних підходів, їх практичної актуалізації та підтвердження збереження значення окремих правових механізмів у сучасних умовах.

Ст.н.с., к.ю.н., ст.н.с. **Венецька М.В.**: Чому в роботі використано поняття «генеза» та формулювання «лінійна спіраль», якщо генезу фактично не розкрито, а розділи 1 і 2 мають переважно компілятивний характер і є викладом історичних праць?

Нурищенко Р.С., здобувач: Дякую за запитання. Поняття «генеза» у роботі використано для позначення процесу виникнення, становлення та подальшої трансформації досліджуваного явища в історико-правовому контексті. Саме тому у розділах 1 і 2 було зосереджено увагу на послідовному відтворенні наукових підходів, етапів розвитку та змін у правовому розумінні відповідного інституту. Такий виклад справді спирається на історичні й

наукові праці, однак його метою було не просте компілювання, а систематизація наявних підходів для виявлення закономірностей розвитку.

Щодо формулювання «лінійна спіраль», то воно не є цілком вдалим з наукового погляду, оскільки поєднує ознаки різних моделей розвитку. У цьому разі коректніше було б говорити або про лінійний розвиток, або про спіралеподібний характер еволюції. Тому це зауваження є слушним і таке формулювання доцільно уточнити.

Ст.н.с., к.ю.н., ст.н.с. **Венецька М.В.**: останнє моє запитання, чому в роботі заявлено аналіз джерел права, якщо фактично не охоплено всіх джерел права, а праці науковців помилково віднесено до них, та чи не є заявлена наукова новизна надмірно розширеною?

Нурищенко Р.С., здобувач: Дякую за запитання. У роботі йшлося не про всі джерела права в їх повному складі, а лише про ті, які були релевантними предмету дослідження. Водночас праці науковців не є джерелом регулювання суспільних відносин, однак вони мають допоміжний характер, оскільки слугують в практичній площині орієнтиром та джерелом інформації для зацікавлених осіб у випадках, наприклад, наявності неоднозначності трактування тієї чи іншої норми закону, систематизації норм законодавства, судової практики, тощо.

Зауваження щодо доопрацювання наукової новизни є слушним та буде враховано.

Ст.н.с., к.ю.н., доц. **Трунова Г.А.**: Романе Сергійовичу, у роботі Ви вживаєте термін «західна Україна» з маленької літери. Чому?

Нурищенко Р.С., здобувач: Дякую за запитання. Дійсно в роботі вжито термін «західна Україна» з маленької літери однак це граматична помилка, оскільки йдеться про термін, який використовується в історії та юриспруденції для позначення ряду історичних українських земель, а саме: Буковини, Волині, Галичини, Поділля, Закарпаття, а також Західного Полісся. У контексті історії України ХХ ст. найчастіше цей термін вживається для означення територій, приєднаних до Радянського Союзу і включених до складу УРСР на початку Другої світової війни та після її закінчення, а також суміжних із ними територій. У різні часи під даний термін підпадали різні частини українських етнічних земель. Помилка буде виправлена.

Ст.н.с., к.ю.н., доц. **Трунова Г.А.**: У мене є ще одне запитання, чим відрізняється «альтернативна система вирішення спорів» в різні періоди і в різних державах між собою?

Нурищенко Р.С., здобувач: Дякую за запитання. Альтернативне вирішення спорів (АВС) пройшло шлях від фундаментальної основи правосуддя до допоміжного інструменту держави. Ось ключові відмінності за періодами та країнами:

1. Відмінності за періодами. Так, архаїчний та античний періоди: АВС було основним способом. Державних судів або не існувало, або вони були недоступні. Спільноти покладалися на старійшин або жерців. Головна мета – відновлення миру та справедливості в громаді. Середньовіччя: Розквіт купецьких судів (Lex Mercatoria). Торговці самі створювали правила та

обирали арбітрів, бо офіційне право було занадто повільним і формальним. Новий час (XIX – поч. XX ст.): держава монополізує правосуддя. АВС витісняється як щось «неофіційне» або навіть підозріле. Сучасність (з 1970-х): розвиток АВС через перевантаженість державних судів. Медіація та арбітраж стають інституціалізованими та визнаними законом.

2. Відмінності за державами (правовими сім'ями). Англосаксонська система (США, Велика Британія): АВС – це бізнес-стандарт. У США більшість цивільних справ закінчується примиренням ще до суду. Процедури дуже гнучкі, а рішення арбітрів мають величезну силу. Романо-германська система (Франція, Німеччина, Україна): АВС сприймається як доповнення до суду. Процедури більш формалізовані та регулюються спеціальними законами. Наприклад, в Україні медіація отримала профільний закон лише нещодавно (2021 рік). Східні традиції (Китай, Японія): АВС ґрунтується на моралі. Судитися – це соромно. Пріоритет завжди надається переговорам і консенсусу, де посередник допомагає знайти морально правильне рішення, а не просто юридично законне. Ісламське право: використовується інститут «Сульх» (примирення), який має релігійне підґрунтя. Це не просто юридична угода, а акт благочестя.

3. Основні відмінності за історичними періодами в Україні. XIX – початок XX століття (російська та Австро-Угорська імперії): основу складали «суди примирення» (третейські суди), громадські та волосні суди, які базувалися на звичаєвому праві, авторитеті старійшин та прагненні до мирової угоди. Радянський період (1917–1991): АВС набули примусового характеру через «товариські суди» та комісії з трудових спорів. Головна мета – перевиховання, а не захист інтересів, з жорстким контролем партії, що деформувало суть примирення. Незалежна Україна (з 1991 р.): 1990-ті – 2000-ні: поява комерційного арбітражу (третейських судів) для бізнес-спорів. 2010-ті – 2020-ті: популяризація медіації (посередництва) як професійної послуги. Ухвалення Закону «Про медіацію» (2021) офіційно закріпило її як цивілізований, добровільний та конфіденційний спосіб вирішення конфліктів.

Ст.н.с., к.ю.н., доц. **Трунова Г.А.**: Які, на Вашу думку, особливості альтернативного вирішення спорів характерні саме для України?

Нурищенко Р.С., здобувач: Дякую за запитання. Продовжуючи попередню відповідь на запитання, від шановної Галини Анатоліївни, зазначу, що українські особливості альтернативного вирішення спорів доцільно розкривати комплексно через історичний розвиток на українських землях, національне законодавство, практику застосування, рівень суспільної довіри та вплив сучасних викликів, зокрема євроінтеграції, цифровізації й воєнного стану.

Альтернативне вирішення спорів в Україні характеризується поєднанням європейських стандартів із викликами перехідного правосуддя. Особливостями є активне впровадження медіації, висока роль третейських судів, законодавче закріплення медіації та поступова зміна менталітету з судоцентризму на досудове врегулювання, що спрямоване на розвантаження судів.

Відтак особливостями альтернативного вирішення спорів в Україні є: 1) законодавче регулювання: прийняття ряду спеціальних законів про медіації, третейське судочинство, міжнародний комерційний арбітраж; 2) розвиток медіації: впровадження медіації як позасудового методу, що дозволяє зберігати ділові відносини та конфіденційність; 3) третейський розгляд: висока активність третейських судів, які розглядають господарські та цивільні спори; 4) ментальність: поступовий відхід від уявлення, що суд – це єдиний шлях вирішення спору, та подолання недовіри до посередників; 5) комбіновані форми: використання комбінованих форм (наприклад, "мед-арб", коли медіація переходить в арбітраж); 6) вплив воєнного стану: потреба у швидких та доступних інструментах вирішення конфліктів ускладнює роботу традиційної судової системи

К.ю.н, доцент **Музика О.А.**: пане Романе, в роботі прослідковуються граматичні помилки та описки, а також не повно розкрито вплив Литовських статутів на становлення та розвиток альтернативних форм вирішення спорів в Україні.

Нурищенко Р.С., здобувач: Дякую за запитання. Граматичні помилки та описки будуть виправлені. Що ж стосується впливу Литовських статутів на становлення та розвиток альтернативних форм вирішення спорів в Україні, зазначу, що аналіз норм Литовських статутів міститься, наприклад, на 45, 46, 47, 49, 67, 69 сторінці дисертації. В подальших наукових дослідженнях нами буде приділено більше уваги Литовським статутам.

Пров.н.с., д.ю.н., ст.н.с. **Тимченко Г.П.**: Як у різні історичні періоди трактувалася мирова угода та яким було співвідношення підходів до її розуміння й правового регулювання в Австро-Угорщина, російська імперія та інших державах?

Нурищенко Р.С., здобувач: Дякую за запитання. У різні історичні періоди мирова угода трактувалася як спосіб припинення спору на основі взаємних поступок, але в Австро-Угорщині вона більше розглядалася як процесуально оформлений і підтримуваний судом механізм примирення, тоді як у російській імперії акцент робився переважно на її договірній, приватноправовій природі. Саме співіснування цих різних правових традицій і сформувало особливості її сприйняття на українських землях.

Після відповідей на запитання було озвучено висновок наукового керівника – академіка НАПрН, д.ю.н., професора **Скрипнюка О.В.** з оцінкою роботи здобувача у процесі підготовки дисертації та виконання індивідуального плану навчання в аспірантурі. Висловлюючи свою позицію щодо наукового змісту дисертації, рівня виконання здобувачем індивідуального плану наукової роботи та освітньо-наукової програми за обраною спеціальністю, Скрипнюк О.В. відзначив наступне. Під час підготовки дисертації та виконання індивідуального плану Роман Сергійович Нурищенко проявив себе як відповідальний, дисциплінований та старанний дослідник. Він повністю виконав освітньо-наукову програму за спеціальністю 081 «Право», а також чітко та послідовно виконував індивідуальний навчальний план аспіранта.

У висновку науковий керівник звернув увагу на ґрунтовну теоретичну підготовку здобувача, а також на глибоке розуміння ним як теоретичних, так і практичних проблем генези альтернативного вирішення спорів у приватному праві в досліджуваній період.

Актуальність проведеного Нурищенко Р.С. наукового дослідження не викликає сумнівів, зокрема, з огляду на полярність думок у розкритті змісту поняття «альтернативне вирішення спорів», недосконалість чинного законодавства України, відсутність єдності наукових підходів щодо генези альтернативного вирішення спорів у приватному праві в Україні тощо.

На думку наукового керівника, дисертація Нурищенко Р.С. є структурно і логічно завершеним науковим дослідженням, актуальним як у теоретичному, так і у практичному аспектах.

Методологічна і практична важливість цього дослідження підтверджується завданнями, які здобувач поставив та повністю виконав, зокрема: узагальнив наукові здобутки стосовно генези альтернативного вирішення спорів у приватному праві в Україні (XIX ст.–2004 р.); обґрунтував методологію дослідження генези альтернативного вирішення спорів у приватному праві в Україні (XIX ст. – 2004 р.); розкрив зміст поняття «альтернативні форми вирішення спорів у приватному праві»; проаналізував правові засади створення, функціонування альтернативних форм вирішення спорів у приватному праві в Австрійській імперії, в Австро-Угорській імперії, в російській імперії, в праві 1917–1921 рр., в УСРР/УРСР та визначив вплив радянської окупації на альтернативні форми вирішення спорів в Україні; проаналізував правові засади створення, функціонування альтернативних форм вирішення спорів у приватному праві сучасної України (1991 – 2004 рр.); визначив динаміку змін та розвиток альтернативних форм вирішення спорів протягом XIX ст. – 2004 р.; дослідив зарубіжний вплив на формування альтернативних форм вирішення спорів в Україні.

Дисертаційне дослідження Нурищенко Р.С. характеризується науковою новизною і практичною спрямованістю. Слід відзначити використану ним широку джерельну базу та його коректне осмислення і використання. Наукові праці, а також міжнародно-правові акти, законодавство зарубіжних країн та національне законодавство України були глибоко та критично проаналізовані здобувачем. Зауваження наукового керівника дисертантом в процесі підготовки роботи враховані. Основні результати дисертації, висновки та пропозиції були повною мірою висвітлені в наукових фахових журналах, а також апробовані під час виступів на науково-практичних конференціях.

Підсумовуючи вищенаведене, Скрипнюк О.В. констатував, що виконана Нурищенко Р.С. дисертаційна робота присвячена актуальній і важливій теоретичній проблемі – генезі альтернативного вирішення спорів у приватному праві. Всі структурні частини роботи містять обґрунтовані судження автора в рамках теми дослідження. Основні питання теми розкриті на належному науковому рівні. Дисертація викладена юридично грамотно, логічно, послідовно, зрозуміло і доступно, відповідає вимогам, встановленим МОН України. З огляду на це, науковий керівник вважає, що дисертація може

бути рекомендована до захисту, а Нурищенко Р.С. заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Після цього слово було надано:

Пров. науковий співробітник, д.ю.н., професор **Короєд С.О.**, підтвердив актуальність обраної здобувачем теми. Зокрема, він зазначив, що представлене дисертаційне дослідження присвячене проблемі формування, зміни та застосовування різних форм альтернативного вирішення спорів у сфері приватного права, актуальність якої є беззаперечною.

Насамперед, вказана тематика є невід'ємною частиною питання реформування альтернативних форм вирішення спорів у сфері приватного права (або інституту врегулювання спорів), яке є предметом активних дискусій упродовж останніх років, особливо із прийняттям Закону України «Про медіацію». Основою дисертації Нурищенко Р.С. є генеза концепції вирішення приватних спорів альтернативним шляхом, яка є дискусійною в правовій науці та яка позбавлена єдності підходів не лише на рівні законодавчого регулювання й правозастосовної практики, а й у правовій доктрині.

Вищезазначене зумовлює потребу в проведенні ґрунтовного наукового дослідження генези альтернативного вирішення приватних спорів (XIX ст. – 2004 р.), спрямованого на з'ясування актуальних питань розвитку процедур примирення на території сучасної України, та які застосовувалися чи нині застосовуються в судовому чи позасудовому процесі, а також виявлення історичних і сучасних тенденцій розвитку цих механізмів врегулювання приватних спорів, що має не лише теоретичне, а й важливе практичне значення. Формулювання теми дисертаційного дослідження є виваженим, а обраний об'єкт і предмет дослідження відповідає змісту спеціальності 081 «Право».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, поданих у дисертації, дає підстави позитивно оцінити виконане дослідження. У роботі сформульовано низку авторських наукових положень, висновків і рекомендацій, що мають як наукову, так і практичну цінність та загалом відповідають вимогам, встановленим до дисертацій такого рівня. Джерельна база дослідження є достатньою та узгоджується з його метою і поставленими завданнями. У процесі роботи автором опрацьовано значний масив історичних, наукових та інших правових джерел, зокрема праці вітчизняних учених, норми законодавства України, матеріали судової практики, а також акти й практику міжнародних установ. Положення дисертації викладено чітко, логічно та в науково коректній формі. Автор послідовно обстоює власну позицію, належним чином її аргументує й підтверджує. Це дає підстави дійти висновку, що сформульовані у дослідженні наукові положення, висновки та рекомендації є належно обґрунтованими в тексті дисертації.

Дисертація Нурищенко Р.С. належить до числа перших комплексних наукових досліджень, у яких системно розглянуто цю проблематику. Сформульовані в ній наукові положення, висновки та рекомендації відзначаються науковою новизною і мають як теоретичне, так і практичне

значення. Наукова новизна роботи є наслідком узагальнення опрацьованого матеріалу, самостійного творчого пошуку автора та відображається у положеннях, що дістали належне обґрунтування в дисертаційному дослідженні.

Особливо варто відзначити сформульовані дисертантом наукові положення щодо: 1) стану наукової розробки проблематики альтернативного вирішення спорів у приватному праві в Україні; 2) методології та джерельної бази дослідження; 3) історико-правових засад становлення й розвитку альтернативних форм вирішення спорів на українських землях у ХІХ – на початку ХХ століття; 4) особливостей їх функціонування в умовах російської, Австрійської та Австро-Угорської імперій; 5) специфіки розвитку таких форм у період Української революції; 6) впливу радянської влади на трансформацію альтернативних форм вирішення спорів; 7) передумов формування сучасних підходів до альтернативного вирішення спорів у приватному праві України до 2004 року з урахуванням інтеграції міжнародного досвіду тощо.

Аналіз опублікованих здобувачем наукових статей та тез доповідей на науково-практичних конференціях дозволяє дійти висновку про належну повноту викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих наукових працях.

Під час опрацювання дисертаційного дослідження Нурищенко Р.С. не встановлено фактів привласнення наукових чи творчих результатів, отриманих іншими особами, без належного посилання на авторство. У роботі дотримано вимог академічної доброчесності: автор коректно використовує правила цитування та належно оформлює посилання. Цитування є виваженим, помірним і виправданим змістом дослідження. Аналіз тексту дисертації також не дав підстав для виявлення ознак фальсифікації чи фабрикації. Позиції інших авторів і судових органів відтворено коректно, а дані з інших галузей знань, на які покликається дисертант, передано точно й належним чином.

Представлена Нурищенко Р.С. дисертаційна робота на тему: «Генеа альтернативного вирішення спорів у приватному праві в Україні (ХІХ ст. – 2004 р.)» є самостійним завершеним науковим дослідженням, в якому було отримано нові науково обґрунтовані результати, спрямовані на досягнення поставленої мети.

Вищезазначене дає підстави для висновку, що дисертаційна робота Нурищенко Р.С. відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – Нурищенко Роман Сергійович заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності «081 Право».

Після цього виступив член-кореспондент НАПрН, д.ю.н., професор **Ярмиш О.Н.**, який надав схвальний відгук про дослідження здобувача, відзначив актуальність теми та високий рівень її наукової розробки.

За результатами обговорення, слід зазначити, що робота є науково обґрунтованою, логічною і такою, що має істотне значення для розвитку

сучасної юридичної науки. Позитивної оцінки заслуговує удосконалення понятійно-термінологічного апарату в частині визначення понять «спір», «конфлікт», «альтернативна форма вирішення спору», «альтернативний спосіб вирішення спору», «альтернативний метод вирішення спору», «альтернативність», «джерела права» та інших суміжних категорій. Такий підхід сприяє впорядкуванню наукового апарату дослідження і є важливим для забезпечення єдності теоретичного осмислення відповідних правових явищ.

Окремо слід відзначити обґрунтованість висновку про дискусійність ототожнення понять «спір» і «конфлікт» у доктрині. Заслуговує на підтримку позиція, відповідно до якої зазначені поняття мають різне юридичне значення, однак у межах дослідження альтернативного вирішення спорів можуть розглядатися і в аспекті їх функціональної близькості, що також знаходить підтвердження у наукових підходах. Такий висновок свідчить про належний рівень опрацювання теоретичних джерел і вміння Нурищенка Р.С. враховувати існуючі доктринальні підходи без їх спрощення.

Позитивно оцінюється і зроблений висновок про необхідність уніфікації дискусійних понять у науковому обігу та законодавстві України. Це положення є важливим з огляду на те, що використання різних термінів для позначення тотожних або близьких за змістом процедур, зокрема медіації чи третейського розгляду, ускладнює порівняльно-правовий аналіз та не сприяє формуванню послідовної моделі розвитку відповідних правових інститутів, а в практичній площині може призвести до проблем при захисті прав громадян.

Крім того, дисертантом запропоновано і обґрунтовано низку інших нововведень, спрямованих на підвищення законодавчої та доктринальної визначеності у питаннях альтернативних форм вирішення приватних спорів. Зокрема, запропоновано удосконалене зміст поняття «альтернативна форма вирішення спорів», яке розкрито з урахуванням його юридичних ознак, позасудового характеру та засад, на яких воно ґрунтується. Водночас важливим результатом є систематизація історичних джерел регулювання досліджуваних в роботі суспільних відносин, наукових підходів у цій сфері та виявлення проблем, які поки що не дістали належного висвітлення, зокрема щодо історії становлення альтернативних форм вирішення спорів в Україні. Окремо варто відзначити звернення до Цивільного процесуального кодексу 1895 року як до одного з нормативних актів, що закладав правові можливості для застосування процедур примирення, науково-практичний аналіз Литовських статутів тощо.

Таким чином, є всі підстави вважати, що дисертаційна робота Нурищенко Р.С. відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – Нурищенко Роман Сергійович заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право».

Долучившись до обговорення роботи, пров.н.с., д.ю.н., с.н.с. **Тимченко Г.П.** відзначив чіткість та послідовність викладення

дисертаційного матеріалу та обґрунтованість зроблених дисертантом висновків. Він також наголосив на теоретичному та практичному значенні проведеного дослідження. Зокрема, позитивно відзначив розкриття етапів становлення та розвитку альтернативних форм вирішення приватних спорів в ХІХ ст. – 2004 р. На його думку, наведені у роботі європейські стандарти вирішення спорів альтернативним шляхом, а також зарубіжний досвід правового регулювання альтернативного вирішення спорів, сприятиме запозиченню найкращих міжнародних практик у сфері альтернативних форм вирішення приватних спорів.

Підсумовуючи, Тимченко Г.П. погодився з попередніми виступаючими, що дисертант надав переконливі відповіді на поставлені питання, що свідчить про високий рівень теоретичної підготовки. Він також відмітив, що дисертація Нурищенка Н.Р. на тему: «Гене́за альтернативного вирішення спорів у приватному праві в Україні (ХІХ ст. – 2004 р.)», відповідає вимогам, встановленим чинним законодавством України, в ній представлені нові висновки, які мають вагоме теоретичне та практичне значення, а отже, дисертація може бути рекомендована до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

ВИСНОВОК

Інституту держави і права імені В.М. Корецького Національної академії наук України про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Нурищенка Романа Сергійовича на тему: «Гене́за альтернативного вирішення спорів у приватному праві в Україні (ХІХ ст. – 2004 р.)» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

1. Обґрунтування вибору теми дисертаційного дослідження, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Сучасна модель демократичної держави передбачає забезпечення, захист та охорону прав і свобод людини і громадянина. Як у минулому, так і на сьогодні державні формування на теренах України мали на меті створення ефективного правового механізму вирішення приватних спорів. Натомість правова конструкція «ефективний механізм вирішення спорів», зміст якої розкривається, зокрема, через застосування таких основних принципів верховенства права, законності, рівності, незалежності тощо в судовій та позасудовій (альтернативній) системі врегулювання спорів, в приватному праві України (ХІХ ст. – 2004 р.) мала різний правовий зміст та мету. Відтак подібні норми до ст. 55 чинної Конституції України, за якими кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань, не завжди існували в праві України. На сьогодні, зокрема, в межах ст. ст. 19, 55, 124 Конституції України держава гарантує здійснення правосуддя, а також законодавчо впроваджує різні альтернативні форми вирішення спорів.

Законодавство України не розкриває значення правової категорії «альтернативне вирішення спору». В юриспруденції України цей термін не є загальноприйнятим, а серед науковців відсутнє узагальнююче поняття щодо цієї категорії. Вченими використовуються різні терміни, як синоніми: «альтернативні способи вирішення спорів» (М. С. Долинська, А. В. Прилуцька, О. М. Спектор, О. С. Ткачук, Ю. О. Фідря), «альтернативні форми вирішення спорів» (О. Г. Ярема, О. О. Кармаза, Д. А. Позов, Т. В. Федоренко), «альтернативні процедури вирішення спорів» (О. Ю. Дрозд, З. В. Яремак), «альтернативне вирішення цивільно-правових спорів» (Н. Ю. Голубева, С. Р. Сулейманова, І. О. Бут, О. О. Полуніна), «альтернативні методи вирішення спорів» (О. Настіна) тощо. Однак вчені єдині в тому, що у разі порушення, невизнання або оспорування прав, свобод чи законних інтересів особа має право звернутися до суду (ст. 4 Цивільного процесуального кодексу України, ст. 16 Цивільного кодексу України) або використати інші правові механізми вирішення спорів, як от: третейський суд, медіація, арбітраж, арбітраж-медіація тощо.

Юриспруденція має багато наукових праць, присвячених історії судочинства України, а також становленню та розвитку сучасного судочинства в Україні, орієнтованого на європейське законодавство. Такі вчені, наприклад, як С. С. Бичкова, В. І. Бобрик, М. Ю. Бурдін, С. В. Васильєв, Ж. В. Васильєва-Шаламова, О. В. Гаран, О. В. Гетманцев, Ю. В. Гоцуляк, Н. Ю. Голубева, О. О. Грабовська, К. В. Гусаров, О. С. Захарова, Н. В. Єфремова, І. О. Ізарова, М. І. Козюбра, С. О. Короєд, О. С. Кочина, В. А. Кройтор, О. С. Лотюк, О. В. Мартинюк, І. В. Назаров, В. Є. Прущак, О. М. Посунько, Д. М. Сібільов, О. В. Сокальська, Г. П. Тимченко, С. Я. Фурса, О. З. Хотинська-Нор, М. Й. Штефан та ін. присвятили свої наукові праці процесу історії, розвитку та вдосконаленню судової системи України тощо. Питання ж розвитку та удосконалення альтернативних (позасудових) форм вирішення спорів у сучасній Україні вивчали такі вчені як Н. С. Бутрин-Бока, Л. І. Галупова, С. Т. Йосипенко, К. Л. Каращук, О. О. Кармаза, О. П. Кірдан, Д. В. Кушерець, Н. М. Крестовська, Л. В. Логуш, Н. А. Мазаракі, Д. А. Позов, Ю. Д. Притика, А. В. Прилуцька, Л. Д. Романадзе, О. П. Рудницька, О. М. Спектор, Т. В. Федоренко та інші.

Разом з тим в українській юридичній науці не надано значної уваги питанням формування, функціонування, еволюції та впливу існуючих раніше альтернативних форм вирішення спорів на сучасне суспільство, особливо в умовах дії в Україні воєнного стану, наявності тимчасово окупованих територій України та враховуючи євроінтеграційні процеси тощо. Крім того проблема завантаженості суддів в Україні спонукає до дослідження генези альтернативного механізму вирішення спорів на теренах України. Відтак в роботі охоплено аналіз альтернативних форм вирішення спорів у приватному праві в Австрійській, Австро-Угорській, російській імперіях, УНР, ЗНУР, УСРР/УРСР, сучасній Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах фундаментальної теми науково-

дослідної роботи Інституту держави і права імені В.М. Корецького Національної академії наук України: «Оптимізація правотворчої діяльності: теоретико-прикладні засади» (номер державної реєстрації RK 0121U114439) та «Реалізація права: сучасний теоретико-методологічний концепт» (номер державної реєстрації RK 0124U004586).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Інституту держави і права імені В.М. Корецького Національної академії наук України 12.02.2026 (протокол № 2).

2. Мета і завдання дисертаційного дослідження

Мета дисертаційної роботи полягає у формуванні на основі широкого кола джерел, в тому числі архівно-документальних матеріалів, концептуального розуміння засад створення, спрямованості та динаміки розвитку альтернативних форм вирішення спорів протягом існування різних державних утворень на території України та в сучасній Україні до прийняття чинного законодавства у сфері приватного права (XIX ст. – 2004 р.).

Для досягнення поставленої мети було визначено такі *завдання дослідження*:

- узагальнити наукові здобутки стосовно генези альтернативного вирішення спорів у приватному праві в Україні (XIX ст. – 2004 р.);
- обґрунтувати методологію дослідження генези альтернативного вирішення спорів у приватному праві в Україні (XIX ст. – 2004 р.);
- розкрити зміст поняття «альтернативні форми вирішення спорів у приватному праві»;
- проаналізувати правові засади створення, функціонування альтернативних форм вирішення спорів у приватному праві в Австрійській імперії;
- проаналізувати правові засади створення, функціонування альтернативних форм вирішення спорів у приватному праві в Австро-Угорській імперії;
- проаналізувати правові засади створення, функціонування альтернативних форм вирішення спорів у приватному праві в російській імперії;
- проаналізувати правові засади створення, функціонування альтернативних форм вирішення спорів у приватному праві в 1917 – 1921 рр.;
- проаналізувати правові засади створення, функціонування альтернативних форм вирішення спорів у приватному праві в УСРР/УРСР та визначити вплив радянської окупації на альтернативні форми вирішення спорів в Україні;
- проаналізувати правові засади створення, функціонування альтернативних форм вирішення спорів у приватному праві сучасної України (1991 – 2004 рр.);
- визначити динаміку змін та розвиток альтернативних форм вирішення спорів протягом XIX ст. – 2004 р.;

– дослідити зарубіжний вплив на формування альтернативних форм вирішення спорів в Україні.

3. Об'єкт, предмет та теоретико-методологічна база дисертаційного дослідження

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, пов'язані із генезою альтернативних форм вирішення спорів у приватному праві в Україні протягом існування державних формувань та сучасної України (XIX ст. – 2004 р.).

Предметом дослідження є правові засади становлення та функціонування альтернативних форм вирішення спорів у приватному праві України.

Методи дослідження обрані відповідно до її мети та завдань, з урахуванням особливостей об'єкта та предмета дослідження. Методологічною основою дисертаційної роботи є сукупність загальнонаукових та спеціально-юридичних методів наукового пізнання. В цій роботі домінують історико-юридичні методи, оскільки робота присвячена генезі та еволюції розвитку альтернативних форм вирішення спорів на теренах України. В основу методології покладено діалекту, яка допомагає розкрити правову природу та становлення альтернативних форм вирішення спорів на теренах України, виявити доцільність реформування альтернативних форм вирішення спорів у сучасному приватному праві України.

Під час проведення дослідження було використано такі загальнонаукові методи як: метод системного аналізу, який дав змогу прослідкувати розвиток альтернативних форм вирішення спорів в історичній ретроспективі (всі розділи); історичний – дав змогу виокремити особливості розвитку альтернативних форм вирішення спорів за кожного періоду, зазначеного в завданнях дослідження (розділи II – IV); прогностичний, завдяки якому виділено можливі шляхи розвитку альтернативних форм вирішення спорів в Україні та напрямки подальшого реформування (розділ IV та висновки); герменевтичний метод використовувався для інтерпретації понять, пов'язаних з альтернативним вирішенням спорів (всі розділи).

Також у дослідженні було використано спеціально-юридичні методи: порівняльно-правовий – для порівняння особливостей альтернативних форм вирішення спорів на територіях України, які належали до складів різних імперій, та в різні історичні епохи (розділи II – IV); формально-юридичний – аналізу правових норм про альтернативні форми вирішення спорів за різних епох (всі розділи); метод правового моделювання і прогностичний метод – для формулювання пропозицій про внесення змін до чинного законодавства України, (всі розділи). Використані автором методи розкриті в підрозділі 1.2 дисертації.

4. Наукова новизна дисертаційного дослідження, теоретична та практична цінність одержаних результатів

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що це перше комплексне теоретико-прикладне дослідження розвитку альтернативних форм вирішення спорів на теренах України за різних історичних епох.

Відповідно до одержаних наукових результатів і висновків, які характеризуються науковою новизною, на захист виносяться, зокрема, такі положення:

вперше:

- в межах досліджуваних хронологічних рамок XIX ст. – 2004 р. запропоновано цілісну історико-правову модель розвитку інституту альтернативних форм вирішення спорів у приватному праві України, що дозволило розглядати альтернативні форми врегулювання приватних спорів не як сукупність «запозичених норм іноземного права», а як результат тривалої еволюції правових практик і нормативних рішень, які змінювалися на території України під впливом розвитку державотворення, правової системи та соціально-політичних чинників;

- систематизовано історичні прототипи сучасних альтернативних форм вирішення спорів на українських землях у складі російської імперії шляхом виокремлення і порівняння їхніх ключових ознак, таких як: договірний характер і письмова форма, юридична складова врегулювання спору, забезпечення виконання рішення (штраф чи порука), обмеження чи недопущення повторного звернення до суду, тощо;

- здійснено порівняльно-правовий аналіз процедури медіації та діяльності комісії по трудових спорах як альтернативних форм врегулювання спору, виділено спільні та відмінні ознаки;

- доведено, що у радянський період було закріплено механізм «вибіркового» існування альтернативних форм вирішення спорів як інструмента управління, а не свободи вибору сторін;

удосконалено:

- понятійно-термінологічний апарат сучасної юридичної науки в частині визначення понять «спір», «конфлікт», «альтернативна форма вирішення спору» тощо. Доведено, що ототожнення, наприклад понять «спір» та «конфлікт», у частині доктринальних підходів є дискусійним, оскільки вони мають різне юридичне значення;

- поняття «альтернативна форма вирішення спорів», під яким розуміється врегульована нормами права, а у випадках передбачених законом, положеннями цивільно-правового договору, не судова процедура (порядок) врегулювання (вирішення) спору чи конфлікту, метою якої є позасудовий захист порушених, невизнаних чи оспорюваних прав осіб, чи прав, щодо яких в майбутньому виникне спір чи конфлікт, та який ґрунтується на таких основних принципах права: верховенства права, добровільності, незалежності, неупередженості, рівності сторін, обов'язковості виконання домовленостей чи прийнятих рішень;

– висновок про залежність альтернативних форм вирішення спорів від історичного типу судоустрою та правової політики держави на прикладі двох імперських правових режимів. Доведено, що в умовах неефективної та корумпованої судової системи альтернативні форми вирішення спорів здебільшого функціонували «негласно» і компенсували дефіцит доступного правосуддя. Натомість у більш впорядкованій системі судів (в період України радянського часу) альтернативні форми вирішення спорів розвивалися як інструмент правової раціоналізації, економії часу та процесуальної зручності, а також як елемент реформування судочинства;

дістало подальшого розвитку:

– наукові положення про вплив судової реформи 1864 року на становлення альтернативних форм врегулювання спорів на території сучасної України та їх інтеграцію в судову практику досліджуваного періоду через зміну процедури оформлення мирової угоди, розширення процесуальних можливостей сторін спору тощо;

– обґрунтування закономірностей розвитку альтернативних форм вирішення спорів на західноукраїнських землях у складі Австрійської, Австро-Угорської імперії як результат поетапної модернізації судоустрою. Доведено, що реформування 1848–1849 рр. і подальші зміни на території сучасної України були спрямовані на створення чіткої, зрозумілої системи судів, розмежування гілок влади;

– наукові висновки про систематизацію альтернативних форм вирішення спору в історичному аспекті та на основі змісту суспільних відносин, а саме через: процесуально-судові відносини (мирова угода, примирення у судовому процесі), судово-економічні відносини (державний арбітраж), трудові відносини (комісія по трудових справах), громадські відносини (товариські суди);

– положення про те, що Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» (1994 року) змінив правову природу арбітражу, який існував на території сучасної України до прийняття цього Закону, оскільки визначальним стала арбітражна угода сторін, а сам механізм набув договірного, недержавного характеру з орієнтацією на Типовий закон ЮНСІТРАЛ;

– науковий висновок про процесуальне удосконалення розгляду спору в третейському суді та підкреслено, що ефективність альтернативного вирішення приватних спорів забезпечується не лише «наявністю інституту», а й зв'язком із судом через контрольні й виконавчі механізми та процесуальні норми;

– твердження про те, що застосування альтернативних форм врегулювання спору – це право, а не обов'язок сторін спору; воно не може обмежувати доступ до судового захисту.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони мають науково-теоретичний та практичний інтерес, а також можуть бути використані: у правотворчій діяльності – для внесення змін і доповнень до актів цивільного процесуального законодавства України та законодавства України у сфері медіації; науково-дослідній діяльності – під час подальших

наукових розробок загальних і спеціальних проблем медіації, проблем третейського розгляду, арбітражу; правозастосовній діяльності – для підвищення ефективності здійснення цивільного судочинства загалом, а також під час запровадження процедури медіації в цивільному процесі, удосконаленні процедури оскарження рішення третейського суду, оспорування рішення міжнародного комерційного арбітражу; освітній діяльності – під час викладання та розробки навчальних посібників, методичних матеріалів з дисципліни «Цивільний процес», «Господарський процес», «Альтернативні форми вирішення спорів» та відповідних спецкурсів у закладах вищої освіти, а також під час підвищення кваліфікації правників, зокрема суддів, адвокатів, юрисконсультів, працівників апарату суду, медіаторів, суб'єктів, що забезпечують проведення медіації.

5. Наукові публікації, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, повнота опублікування результатів дисертації

Основні положення та висновки дисертаційного дослідження висвітлені в 9 наукових працях: 6 наукових статтях, що опубліковані в наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України категорії «Б», 3 тезах доповідей на науково-практичних заходах.

За результатами наукових розвідок, дисертантом було опубліковані наступні наукові доробки:

1. Ханик-Посполітак Р. Ю., Нурищенко Р. С. Врегулювання спору за участю судді: чи є ефективною ця процедура? Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. 2021. Том 8. С. 85-91. DOI: 10.18523/2617-2607.2021.8.85-91

2. Нурищенко Р.С. Розвиток медіації як альтернативного способу вирішення спорів в Україні та зарубіжних країнах. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 11. С. 40-42. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-11/6>

3. Нурищенко Р.С. Становлення інституту сімейної медіації в Україні. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2024. № 5. С. 17-21. DOI <https://doi.org/10.32782/2408-9257-2024-5-34>.

4. Нурищенко Р.С. Розвиток альтернативного вирішення спорів за часів незалежності України. Київський часопис права. 2024. № 2. С. 17-21. DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2024.2.2>

5. Nuryshchenko R. Genesis, current status and prospects for the development of the institution of negotiation in Ukraine. Law Journal of the National Academy of Internal Affairs. 2021. № 14(3), P. 78-86. DOI: 10.56215/naia-chasopis/3.2024.78

6. Нурищенко Р.С. Взаємодія та взаємозв'язок медіації з третейським розглядом, міжнародним комерційним арбітражем, цивільним та господарським процесами в Україні. Науковий вісник публічного та приватного права. 2025. Випуск 4. С. 33-39. DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2025.4.6>

7. Нурищенко Р.С. Інститут третейського судочинства: його становлення та роль у правовій системі України. Актуальні проблеми правопорядку і правової культури в сучасній Україні: матеріали наук.-практ. конф. (м. Київ, 17 трав. 2023 р.). Редкол.: С. Д. Гусарев, М. М. Пендюра, Ю. В. Кривицький. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 117-120. URL:<https://elar.navs.edu.ua/jspui/handle/123456789/23888>.

8. Nuryshchenko R. The institution of mediation. Its formation and role in the legal system of Ukraine. International Scientific Conference Science in the Context of Modern Challenges: Problems and Development Priorities: Conference Proceedings, June 9-10, 2023. Riga, Latvia : "Baltija Publishing". P. 71-74. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-318-7-21>

9. Нурищенко Р.С. Вплив Литовських статутів на розвиток альтернативного вирішення спорів в Україні. Актуальні питання юридичної науки в дослідженнях молодих вчених: збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції до Дня науки (м. Київ, 15 травня 2025 р.). Одеса: Видавництво «Юридика», 2025. С. 30-33.

10. Нурищенко Р. С. Примирні процедури за «Правами, за якими судиться малоросійський народ». Теорія та практика сучасної юриспруденції: матеріали науково-практичної конференції. (м. Харків, 25 травня 2025 р.) Випуск I. 2025 р. Харків, 2025. С. 159-160. URL: <https://drive.google.com/file/d/1cBiyQSxjCFWHywa51oQJFLrZXrwg69va/view>.

6. Структура дисертації, логіка викладу її основних частин та обсяг дисертаційного дослідження

Дисертація складається з анотації, вступу, 4-х розділів, які містять 10 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (208 найменувань) та додатку. Повний обсяг дисертації становить 221 сторінка, з них 193 сторінки основного тексту. Додаток викладено на 2 сторінках.

7. Особистий внесок здобувача

Дисертація є самостійною науковою роботою автора, яка не містить ідей або розробок, що належать співавторам, з якими автором опубліковано одну спільну наукову працю. Усі наукові положення, що винесено на захист, отримані автором самостійно. У співавторстві опубліковано наукову статтю: Ханник-Посполітак Р. Ю., Нурищенко Р. С. «Врегулювання спору за участю судді: чи є ефективною ця процедура?», де здобувачем особисто здійснено аналіз судової практики інституту врегулювання спору за участю судді в цивільному, адміністративному та господарському судочинстві з метою визначення ефективності його застосування на практиці.

8. Характеристика особистості здобувача

Нурищенко Роман Сергійович народився 31.12.1998 року в місті Боярка Фастівського району. Юридичну діяльність розпочав ще під час здобуття вищої освіти, поєднуючи навчання в Національному університеті «Киево-Могилянська академія» на факультеті правових наук із практичною роботою. За час навчання опанував поглиблене вивчення двох іноземних мов: англійської та польської.

Нурищенко Р.С. спеціалізується у сфері правового супроводження тендерних процедур. Протягом тривалого часу здійснював професійну діяльність як самозайнята особа, де займався комплексним аналізом тендерної документації, підготовкою пакетів документів для участі в публічних закупівлях та консультуванням суб'єктів господарювання щодо захисту їхніх прав у цій сфері.

Вищу освіту здобув у Національному університеті «Киево-Могилянська академія», де успішно закінчив магістратуру. За час навчання та практичної діяльності зарекомендував себе як відповідальний фахівець, здатний до глибокого аналізу складних правових питань та ефективного поєднання наукових підходів із практичними вимогами юридичної професії. Його досвід у сфері тендерного права дозволив сформулювати системний погляд на механізми правового регулювання та актуальні проблеми правозастосування.

9. Оцінка мови та стилю дисертації

Дисертація написана з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Текстове подання матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечують легкість та доступність їх сприйняття і відповідають стилю науково-дослідної роботи.

За результатами попередньої експертизи дисертаційного дослідження, виконаного Нурищенко Р.С., а також вивчення повноти публікації основних результатів дослідження:

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Нурищенка Романа Сергійовича на тему: «Генеza альтернативного вирішення спорів у приватному праві в Україні (XIX ст. – 2004 р.)» на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

2. Визнати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Нурищенка Романа Сергійовича є фундаментальним науковим дослідженням з актуальних питань, характеризується єдністю змісту, містить наукові результати, що мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення,

що, своєю чергою, свідчить про особистий внесок здобувача у розвиток юридичної науки.

Подане на обговорення дисертаційне дослідження Нурищенка Романа Сергійовича на тему: «Генеza альтернативного вирішення спорів у приватному праві в Україні (XIX ст. – 2004 р.)» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

3. Рекомендувати дисертацію Нурищенка Романа Сергійовича на тему: «Генеza альтернативного вирішення спорів у приватному праві в Україні (XIX ст. – 2004 р.)» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вчентій раді за спеціальністю 081 «Право».

Результати голосування щодо рекомендації до захисту дисертації Нурищенка Романа Сергійовича на тему: «Генеza альтернативного вирішення спорів у приватному праві в Україні (XIX ст. – 2004 р.)» на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

За – 7

Проти – немає

Утримались – немає

**Головуючий на засіданні:
провідний науковий співробітник
відділу цивільно-правових наук
Інституту держави і права
імені В.М. Корецького НАН України
доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник**

Тимченко Г.П.

